

WYROK
W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

22 listopada 2023 r.

Sąd Najwyższy w Izbie Cywilnej w składzie:

SSN Maciej Kowalski (przewodniczący, uzasadnienie)

SSN Ewa Stefańska

SSN Dariusz Pawłyszcz (sprawozdawca)

Protokolant Agnieszka Kuca

po rozpoznaniu na rozprawie 22 listopada 2023 r. w Warszawie
skargi kasacyjnej [...] w W.

od wyroku Sądu Apelacyjnego w Białymstoku z 26 listopada 2021 r., I ACa 749/20,
wydanego w sprawie z powództwa K. G., K. P., A. G. i K. P.1

przeciwko [...] w W.

o ustalenie i zapłatę

1. oddala skargę kasacyjną;

**2. zasądza od [...] w W. łącznie na rzecz K. G., K. P., A. G. i K.
P.1 4118 (cztery tysiące sto osiemnaście) zł kosztów
postępowania kasacyjnego.**

SSN Ewa Stefańska

SSN Maciej Kowalski

SSN Dariusz Pawłyszcz

v.s.

(A.T.)

UZASADNIENIE

Wyrokiem z 24 września 2020 r. Sąd Okręgowy w Olsztynie oddalił powództwo A. G., K. G., K. P. i K. P.1 o ustalenie nieważności umowy o kredyt hipoteczny zawartej 16 czerwca 2008 r. z poprzednikiem prawnym pozwanego Bank w W. – Bank1 S.A. w W. i ustalił, że powodów nie wiążą niedozwolone postanowienia: § 2 ust. 1 zdanie drugie tej umowy oraz § 7 ust. 4 i § 9 ust. 2 pkt 1 i 2 Regulaminu kredytu hipotecznego udzielanego przez Bank2 nr [...], stanowiącego jej część.

Sąd ten ustalił, że powodowie będący konsumentami zawarli 16 czerwca 2008 r. z poprzednikiem prawnym pozwanego - Bank S.A. w W. umowę o kredyt indeksowany. Bank udzielił im kredytu w kwocie 169 000 zł na zakup lokalu mieszkalnego. Oprocentowanie kredytu było zmienne i stanowiło sumę stałej marży oraz stopy referencyjnej LIBOR 3M (CHF). Uruchomienie kredytu miało następować w PLN według kursu nie niższego niż kurs kupna zgodnie z Tabelą obowiązującą w momencie wypłaty środków lub poszczególnych transz. Raty miały być wyrażone w walucie obcej i pobierane z rachunku bankowego kredytobiorców prowadzonego w PLN, według kursu sprzedaży zgodnie z Tabelą obowiązującą w banku na koniec ostatniego dnia roboczego poprzedzającego dzień jej wymagalności. Tabelę zdefiniowano jako Tabelę kursów walut obcych obowiązującą w banku. Żadne postanowienie umowy nie wskazywało, w jaki sposób ustala się kursy w Tabeli. Kwota kredytu została wypłacona w walucie polskiej. Od 8 sierpnia 2008 r. z rachunku powodów pobierane są raty - w PLN, przeliczane przez bank na CHF (wg kursu tej waluty banku) dla pomniejszania salda zadłużenia, prowadzonego w tej walucie.

Zdaniem Sądu Okręgowego, zawarte w umowie postanowienia waloryzacyjne - dotyczące głównego przedmiotu umowy — sformułowano niejednoznacznie (art. 385¹ § 1 zd. drugie k.c.). Wysokość zobowiązania powodów (konsumentów) była przeliczana z zastosowaniem dwóch rodzajów kursu waluty indeksacyjnej - kredyt wg kursu kupna, zaś rata wg kursu sprzedaży. Sposób ustalania kursu nie został

opisany co powoduje, że bank miał jednostronną swobodę w zakresie ustalania kursu waluty indeksacyjnej.

Sąd Okręgowy doszedł do przekonania, że pomimo eliminacji z umowy mechanizmu indeksacji, może być ona wykonywana bez zmiany jej głównego przedmiotu, którym jest zobowiązanie banku do udostępnienia kredytobiorcom na czas oznaczony kwoty środków pieniężnych na ustalony cel oraz zobowiązanie kredytobiorcy do korzystania z niej na warunkach określonych w umowie, zwrotu kwoty wykorzystanego kredytu z odsetkami w oznaczonych terminach spłaty i zapłaty prowizji. Nadal znana jest bowiem kwota i waluta kredytu, jego cel, okres i termin spłaty, wysokość prowizji oraz oprocentowanie. Taka umowa w pełni odpowiada cechom umowy kredytu wskazanym w art. 69 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. Prawo bankowe (dalej: „pr.bank”), jest zgodna z zasadą swobodnego kształtowania stosunków umownych i nie narusza zasad współżycia społecznego.

Sąd Apelacyjny w Białymstoku po rozpoznaniu wniesionych przez obie strony apelacji wyrokiem z 26 listopada 2021 r. zmienił zaskarżony wyrok w ten sposób, że ustalił, iż umowa o kredyt hipoteczny zawarta 16 czerwca 2008 r. pomiędzy powodami a poprzednikiem prawnym pozwanego - Bank S.A. w W. jest nieważna i oddalił apelację pozwanego.

Sąd Apelacyjny ustalił, że zawarcia przez powodów z poprzednikiem prawnym pozwanego umowy kredytowej nie poprzedziło właściwe i rzetelne przekazanie powodom informacji, umożliwiających zrozumienie konstrukcji kredytu indeksowanego walutą obcą oraz ryzyka wiążącego się z uzyskaniem takiego finansowania. Powodowie nie zostali pouczeni o możliwości znacznych wahań kursu franka szwajcarskiego czy też o niestabilności waluty polskiej w stosunku do waluty szwajcarskiej.

Zarówno kurs kupna, jak i kurs sprzedaży waluty szwajcarskiej, służące do przeliczania kwoty kredytu udostępnionej powodom oraz obciążających ich rat, określone były w Tabelach kursowych, sporządzonych samodzielnie przez bank, na których kształt powodowie nie mieli żadnego wpływu. To wyłącznie bank uprawniony był do jednostronnego w stosunku do powodów i w sposób dla nich wiążący, modyfikowania tych kursów. W efekcie mógł on także wpływać na wysokość

świadczenia powodów, nie dając im jednocześnie żadnego instrumentu, który pozwalałby im bronić się przed takimi arbitralnymi decyzjami. Kwestionowane przez powodów postanowienia umowne nie zostały zatem sformułowane w sposób jednoznaczny ponieważ nie pozwalają na zidentyfikowanie sposobu, w jaki bank kształtował kurs franka szwajcarskiego. Przyznanie sobie przez bank uprawnienia do swobodnego kształtowania kursu wymiany walut, skutkowało także rażąco dysproporcją uprawnień kontraktowych z niekorzyścią dla konsumentów (powodów), na których w istocie w całości przerzucono ryzyko walutowe. Tak skonstruowane postanowienia kształtowały stosunek zobowiązaniowy w sposób sprzeczny z dobrymi obyczajami i rażąco naruszały interesy powodów. Postanowienia te od początku i z mocy samego prawa nie wiązały one powodów. Nie oświadczyli oni, że wyrażają wolę utrzymania umowy w mocy i nie wyrazili zgody na zastąpienie abuzywnych postanowień umownych innymi normami. W efekcie brak było możliwości wypełnienia powstałych w umowie stron luk przepisem o charakterze dyspozytywnym.

W ocenie Sądu Apelacyjnego, po usunięciu z umowy stron § 2 ust. 1 zdanie drugie oraz § 7 ust. 4 i § 9 ust. 2 pkt 1 i 2 Regulaminu jej wykonywanie nie jest możliwe, a to z uwagi na brak koniecznych składników (*essentialia negotii*) wymaganych art. 69 pr.bank. Na skutek wyeliminowania tych postanowień w umowie stron brak jest możliwości określenia wysokości udostępnionego powodom kapitału oraz poszczególnych rat kapitałowo-odsetkowych. Eliminacja kwestionowanych postanowień oznacza jednocześnie zaniknięcie ryzyka walutowego, będącego podstawowym elementem zawartej umowy kredytu. Powyższe skutkuje z kolei tak daleko idącym przekształceniem umowy kredytu indeksowanego do waluty obcej, że uznać ją należy za umowę o odmiennej istocie i charakterze. Jeśli więc bez powyższych niedozwolonych zapisów umowa stron nie może funkcjonować, umowę tę uznać należało za nieważną.

Sąd Apelacyjny uznał, że powodowie mają interes prawny w żądaniu ustalenia. Zaistniały pomiędzy stronami spór odnośnie związania ich umową kredytową rozstrzygnąć mogło w sposób pewny powództwo o ustalenie nieważności tej umowy. Dopiero bowiem wyrok ustalający jej nieistnienie pozwala na usunięcie po stronie powodów stanu niepewności odnośnie tego czy zobowiązani

są oni do regulowania rat z niniejszej umowy, czy też taki obowiązek po ich stronie nie występuje.

W skardze kasacyjnej od powyższego wyroku pozwany zarzucił naruszenie:

1. art. 385¹ § 1 k.c. w związku z art. 4 ust. 2 dyrektywy Rady 93/13/EWG z 5 kwietnia 1993 r. w sprawie nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich (dalej "dyrektywa 93/13") poprzez jego niewłaściwe zastosowanie, polegające na braku możliwości wyodrębnienia w łączącej strony umowie o kredyt hipoteczny indeksowany kursem waluty obcej klauzul ryzyka walutowego, dotyczących zastosowania mechanizmu indeksacji zobowiązania kredytowego kursem waluty obcej oraz klauzul spreadów walutowych, dotyczących wyłącznie odesłania do stosowanych przez bank kursów walutowych;

2. art. 69 ust. 3 pr.bank oraz art. 65 k.c. oraz art. 358 § 2 k.c., wszystkich w związku z art. 6 ust. 1 dyrektywy 93/13 poprzez ich niezastosowanie, polegające na przyjęciu, że niedopuszczalnym jest odwołanie się przy wykładni umowy stron do bezwzględnie obowiązującego i bezpośrednio stosowanego przepisu prawa krajowego w postaci art. 69 ust. 3 pr.bank, bądź wykładni oświadczeń woli stron w myśl art. 65 k.c., bądź też normy dyspozytywnej w postaci art. 358 § 2 k.c.;

3. art. 385¹ § 1 zdanie drugie k.c. w związku z art. 4 ust. 2 dyrektywy 93/13 poprzez jego niewłaściwe zastosowanie, polegające na przyjęciu, że postanowienia umowy stron przewidujące indeksację kredytu kursem waluty obcej nie zostały sformułowane w sposób jednoznaczny;

4. art. 385¹ § 2 k.c. w związku z art. 6 ust. 1 dyrektywy 93/13 oraz w związku z motywem dwudziestym pierwszym dyrektywy 93/13 poprzez jego niewłaściwe zastosowanie, polegające na przyjęciu, że na skutek stwierdzenia niedozwolonego (nieuczciwego) charakteru całego mechanizmu indeksacji zastosowanego w umowie dochodzi do upadku umowy, podczas gdy wyeliminowanie całego mechanizmu indeksacji powinno prowadzić do uznania, że kredyt jest kredytem złotowym, oprocentowanym według sumy stawki referencyjnej WIBOR charakterystycznej dla zobowiązań w walucie polskiej oraz marży banku;

5. art. 189 k.p.c. poprzez jego błędną wykładnię, polegającą na przyjęciu, że po stronie powodów występuje interes prawny w żądaniu ustalenia nieważności umowy kredytu.

Wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku w całości, jak również o uchylenie wyroku Sądu Okręgowego i oddalenie powództwa w całości ewentualnie o uchylenie zaskarżonego wyroku w całości, jak również o uchylenie wyroku Sądu Okręgowego w zakresie punktu II oraz o przekazanie sprawy Sądowi Okręgowemu w Olsztynie do ponownego rozpoznania w zaskarżonym zakresie, ewentualnie o uchylenie zaskarżonego wyroku w całości oraz o przekazanie sprawy Sądowi Apelacyjnemu w Białymstoku do ponownego rozpoznania.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zarzuty skargi kasacyjnej nie zasługują na uwzględnienie.

Nietrafny jest zarzut naruszenia art. 385¹ § 1 k.c. w związku z art. 4 ust. 2 dyrektywy 93/13. Klauzule walutowe, czy też indeksacyjne, to postanowienia przewidujące przeliczenie oddawanej do dyspozycji kwoty kredytu oraz spłacanych rat na inną walutę, podczas gdy klauzula spreadowa określa sposób indeksacji, który może przybierać różne formy (w praktyce najczęściej odsyła do tabel kursowych ustalanych jednostronnie przez bank).

W przedmiotowej umowie występują obydwa rodzaje powyższych klauzul i Sąd Apelacyjny dokonał ich oceny pod względem abuzywności, odwołując się do przesłanek określonych w art. 385¹ § 1 k.c. Uznał, że klauzula indeksacyjna jest ściśle związana z klauzulą spreadu walutowego. Powiązanie postanowień zawartej umowy z walutą obcą było przedmiotem jego analizy bez ograniczenia wyłącznie do klauzuli spreadowej. W ocenie Sądu Najwyższego Sąd Apelacyjny trafnie wyjaśnił, że klauzule te są abuzywne, ponieważ bank przyznał sobie prawo do jednostronnego określenia wysokości zobowiązania powodów, która podlegała ustaleniu dopiero w dniu wypłaty kredytu, oraz jednostronnego określania wysokości rat poprzez wyznaczanie kursów kupna i sprzedaży CHF. Postanowienia te nie zawierały opisu mechanizmu waloryzacji, na podstawie którego powodowie mogliby samodzielnie oszacować konsekwencje ekonomiczne zawartej umowy. Oznacza to, że bankowi została pozostawiona dowolność w zakresie wyboru kryteriów

ustalania swoich tabel kursowych, a przez to kształtowania wysokości zobowiązania powodów.

Obecnie w orzecznictwie Sądu Najwyższego dominuje pogląd, że klauzula indeksacyjna określa główne świadczenia stron (zob. wyroki: z 4 kwietnia 2019 r., III CSK 159/17; z 11 grudnia 2019 r., V CSK 382/18, OSNC-ZD 2021, nr B, poz. 20; z 2 czerwca 2021 r., I CSKP 55/21; z 27 lipca 2021 r., V CSKP 49/21; z 3 lutego 2022 r., II CSKP 415/22). Za postanowienia umowne mieszczące się w pojęciu "głównego przedmiotu umowy" w rozumieniu art. 4 ust. 2 dyrektywy 93/13 należy uważać te, które określają podstawowe świadczenia w ramach danej umowy i które z tego względu charakteryzują tę umowę (zob. wyroki TSUE: z 30 kwietnia 2014 r., Kásler i Káslerné Rábai, C-26/13, pkt 49-50; z 26 lutego 2015 r., Matei, C-143/13, pkt 54; z 23 kwietnia 2015 r., Van Hove, C-96/14, pkt 33; z 20 września 2017 r., Andriuc i in., C-186/16, pkt 35). Za takie uznawane są m.in. postanowienia, które wiążą się z obciążeniem kredytobiorcy - konsumenta ryzykiem zmiany kursu waluty i związanym z tym ryzykiem zwiększenia kosztu kredytu (zob. wyroki TSUE: z 20 września 2017 r., Andriuc i in., C-186/16, pkt 37; z 20 września 2018 r., OTP Bank i OTP Faktoring, C-51/17, pkt 68; z 14 marca 2019 r., Dunai, C-118/17, pkt 48; z 3 października 2019 r., Dziubak, C-260/18, pkt 44. Postanowienia określające główne świadczenia stron nie podlegają kontroli pod kątem ich abuzywności pod warunkiem, że zostały sformułowane w sposób jednoznaczny (art. 385¹ § 1 zd. 2 k.c.). Takie rozwiązanie, wywodzące się z art. 4 ust. 2 dyrektywy 93/13, opiera się na założeniu, zgodnie z którym postanowienia określające główne świadczenia stron zazwyczaj odzwierciedlają rzeczywistą wolę konsumenta, gdyż do ich treści strony przywiązują z reguły największą wagę i zasada ochrony konsumenta musi ustąpić ogólnej zasadzie autonomii woli obowiązującej w prawie cywilnym. Wyłączenie spod kontroli nie może jednak obejmować postanowień nietransparentnych, gdyż w ich przypadku konsument nie ma możliwość łatwej oceny rozmiarów swojego świadczenia i jego relacji do rozmiarów świadczenia drugiej strony. Z taką sytuacją mamy do czynienia w przypadku analizowanej klauzuli indeksacyjnej. Jest oczywiste, że klauzula waloryzacyjna zawarta w analizowanej umowie kredytowej stron tych kryteriów nie spełniała, ponieważ nie została jednoznacznie sformułowana, skoro na jej podstawie bank mógł swobodnie ustalić

wysokość oddanej do dyspozycji powodów kwoty kredytu w złotych, a powodowie nie byli w stanie oszacować kwoty, którą miały obowiązek świadczyć, skoro zasady przewalutowania określał jednostronnie bank (zob.m.in. wyroki SN: z 4 listopada 2011 r., I CSK 46/11, OSNC-ZD 2013, nr A, poz. 4; z 15 lutego 2013 r., I CSK 313/12; z 10 lipca 2014 r., I CSK 531/13, OSNC-ZD 2015, nr D, poz. 53).

Nie można więc zgodzić się ze skarżącym w zakresie, w jakim wskazuje on, że postanowienia umowy przewidujące indeksację kredytu kursem waluty obcej zostały sformułowane w sposób jednoznaczny. Już tylko z tego względu treść art. 385¹ § 1 zd. 2 k.c. nie stała na przeszkodzie zbadaniu przez Sądy *meriti* abuzywności postanowień umownych wiążących wysokość udzielonego powodom kredytu i wysokość rat spłacanego kredytu z kursem CHF względem waluty polskiej.

W orzecznictwie Sądu Najwyższego nie budzi wątpliwości, że postanowienia umowy (regulaminu), określające zarówno zasady przeliczenia kwoty udzielonego kredytu na złotówki przy wypłacie kredytu, jak i spłacanych rat na walutę obcą, pozwalające bankowi swobodnie kształtować kurs waluty obcej, mają charakter niedozwolonych postanowień umownych. Takie klauzule mają charakter abuzywny, bowiem kształtują prawa i obowiązki konsumenta w sposób sprzeczny z dobrymi obyczajami, rażąco naruszając jego interesy. Sprzeczność z dobrymi obyczajami i naruszenie interesów konsumenta polega w tym przypadku na uzależnieniu wysokości świadczenia banku oraz wysokości świadczenia konsumenta od swobodnej decyzji banku. Zarówno przeliczenie kwoty kredytu na złotówki w chwili jego wypłaty, jak i przeliczenie odwrotne w chwili wymagalności poszczególnych spłacanych rat, służy bowiem określeniu wysokości świadczenia konsumenta. Takie uregulowanie umowne należy uznać za niedopuszczalne, niezależnie od tego, czy swoboda przedsiębiorcy-banku w ustaleniu kursu jest pełna, czy też w jakiś sposób ograniczona, np. w razie wprowadzenia możliwych maksymalnych odchyleń od kursu ustalanego z wykorzystaniem obiektywnych kryteriów. Określenie wysokości należności obciążającej kredytobiorcę w umowie kredytu powiązanego z walutą obcą z odwołaniem do kursu waluty obcej ustalanego jednostronnie przez bank bez wskazania obiektywnych kryteriów jego oznaczania jest nietransparentne, pozostawia pole do arbitralnego działania banku i w ten sposób obarcza kredytobiorcę nieprzewidywalnym ryzykiem oraz narusza

równorzędność stron umowy kredytu. W konsekwencji postanowienia takie są niedopuszczalne a ich bezskuteczność może prowadzić do upadku umowy w całości (zob. np. wyroki SN z 13 maja 2022 r., II CSKP 464/22 i z 9 września 2022 r., II CSKP 794/22).

Skarżący, kwestionując prawidłowość zastosowanej przez Sąd Apelacyjny sankcji stwierdzenia abuzywności mechanizmu indeksacyjnego przyjętego w zawartej przez strony umowie, wskazał na bezzasadne pominięcie możliwości jej utrzymania przez zastosowanie do przeliczeń kursowych średniego kursu walut NBP. W braku wypełnienia we wskazany sposób luki powstałej wskutek usunięcia postanowień abuzywnych upatrywał naruszenia 69 ust. 3 pr.bank, art. 65 i art. 358 § 2 k.c. w związku z art. 6 ust. 1 dyrektywy 93/13. Zarzuty te należy uznać za chybione.

Wejście w życie tzw. ustawy antyspreadowej, którą w art. 69 Prawa bankowego dodano ustęp 3, nie wpłynęło na ocenę abuzywności postanowień umów kredytu zawartych wcześniej oraz konsekwencji prawnych wynikających z tej oceny. Nie wyłącza zatem możliwości powoływania się na abuzywność klauzul związanych z niejasnym i jednostronnym sposobem określania kursu waluty zawartych w umowach kredytowych, które były zawarte i realizowane jeszcze przed wejściem w życie tej nowelizacji (zob. m.in. wyroki SN : z 4 kwietnia 2019 r., III CSK 159/17; z 11 grudnia 2019 r., V CSK 382/18, OSNC-ZD 2021, nr B, poz. 20; z 10 maja 2022 r., II CSKP 285/22 i z 28 października 2022 r., II CSKP 894/22).

Zgodnie z art. 6 ust. 1 dyrektywy 93/13, Państwa Członkowskie stanowią, że na mocy prawa krajowego nieuczciwe warunki w umowach zawieranych przez sprzedawców lub dostawców z konsumentami nie będą wiążące dla konsumenta, a umowa w pozostałej części będzie nadal obowiązywała strony, jeżeli jest to możliwe po wyłączeniu z niej nieuczciwych warunków. W orzecznictwa TSUE zostało już wyjaśniane, że sądy krajowe są uprawnione do eliminowania z umowy niedozwolonych postanowień umownych, jednak bez możliwości dokonywania ich redukcji utrzymującej lub zastąpienia innymi postanowieniami (zob. wyroki SN: z 14 czerwca 2012 r., C-618/10; z 6 marca 2019 r., C-70 i C-197/17 oraz z 30 maja 2013 r., C-488/11).

Zgodnie z dominującym orzecznictwem Sądu Najwyższego odnoszącym się do postanowień niedozwolonych stosowanych w umowach kredytu indeksowanego, do umowy nie może mieć zastosowania art. 358 § 2 k.c. (zob. wyroki: z 26 maja 2022 r., II CSKP 650/22, OSNC-ZD 2022, nr 4, poz. 48; z 28 września 2022 r., II CSKP 412/22; z 31 stycznia 2023 r., II CSKP 1200/22; z 7 lutego 2023 r., II CSKP 1334/22; z 20 lutego 2023 r., II CSKP 809/22). Art. 358 § 2 k.c. jest bowiem przepisem o charakterze ogólnym, a nie dyspozytywnym. Wszedł w życie, w aktualnym brzmieniu, dopiero 24 stycznia 2009 r., w związku z czym nie określa treści zobowiązania wynikającego z umowy kredytu zawartej przed tym dniem. Z uwagi na fakt, iż wyeliminowane postanowienia abuzywne miały charakter rozrachunkowy, brak jest podstaw do stosowania w ich miejsce regulacji dotyczącej ustalenia kursu waluty obcej w przypadku spełnienia świadczenia w walucie polskiej. Artykuł 358 § 2 k.c. odnosi się do zobowiązań, których przedmiotem jest suma w walucie obcej, a nie do klauzul waloryzacyjnych (a zatem zobowiązań, dla których waluta obca pełni jedynie funkcję miernika świadczenia, które jest spełniane w walucie polskiej). W przypadku kredytów indeksowanych (a więc takich, z jakim mamy do czynienia w niniejszej sprawie kwota kredytu wyrażona jest w walucie polskiej natomiast waluta obca stanowi jedynie miernik świadczenia spełnianego w walucie polskiej).

Nie można zgodzić się ze skarżącym, że wyeliminowanie mechanizmu indeksacji zastosowanego w umowie powinno prowadzić do uznania, że kredyt jest kredytem złotowym oprocentowanym według stawki referencyjnej WIBOR. Z ustaleń faktycznych Sądu Okręgowego, przyjętych w całości przez Sąd Apelacyjny, którymi Sąd Najwyższy był związany, wynika, że strony zawarły umowę kredytu przewidującą oprocentowanie według zmiennej stopy procentowej, ustalonej jako suma stopy referencyjnej LIBOR 3M oraz stałej marży banku. Nie było zatem możliwe zastąpienie przez sąd postanowień niedozwolonych innymi, polegającymi np. na wprowadzeniu do umowy stawki WIBOR w miejsce oprocentowania według stawki LIBOR. Zdefiniowanie stawki WIBOR w regulaminie (§ 2 pkt 17 a) nie ma znaczenia, skoro przyjęta w umowie konstrukcja kredytu wykluczała jej stosowanie. Stanowisko skarżącego by stosować do umowy w przypadku jej częściowej bezskuteczności

stawkę referencyjną WIBOR należy uznać za jednoznacznie sprzeczne z umową łączącą strony.

Bezzasadny okazał się również zarzut, w ramach którego skarżący zakwestionował interes prawny powodów w żądaniu ustalenia nieważności umowy. Interes prawny w rozumieniu art. 189 k.p.c. występuje w razie niepewności co do istnienia lub treści stosunku prawnego między stronami, której nie można w całości usunąć, rozstrzygając w przedmiocie roszczenia o spełnienie świadczenia. W orzecznictwie Sądu Najwyższego przyjmuje się, że powód zachowuje interes prawny do wytoczenia powództwa o ustalenie nieistnienia stosunku prawnego, mimo przysługującego mu powództwa o świadczenie lub mimo wytoczenia przeciwko niemu takiego powództwa przez stronę przeciwną na podstawie spornego stosunku prawnego, jeżeli z tego stosunku wynikają jeszcze inne lub dalej idące skutki, których dochodzenie w drodze powództwa oświadczenie nie jest możliwe lub nie jest jeszcze aktualne. W takim wypadku tylko powództwo o ustalenie nieistnienia tego stosunku prawnego może w definitywny sposób rozstrzygnąć niepewną sytuację prawną powoda i zapobiec także na przyszłość możliwym sporom, a tym samym w pełny sposób zaspokoić jego interes prawny (zob. np. wyroki SN: z 30 października 1990 r., I CR 649/90; z 27 stycznia 2004 r., II CK 387/02, i z 2 lipca 2015 r., V CSK 640/14; postanowienie SN z 18 listopada 1992 r., III CZP 131/92).

Interes powodów w ustaleniu nieważności umowy jest zatem oczywisty. Bez takiego rozstrzygnięcia nie istnieje bowiem możliwość definitywnego zakończenia sporu. Rozstrzygnięcie powództwa o ustalenie nieważności umowy zniesie stan niepewności powodów co do wysokości rat i sposobu rozliczenia umowy. Pogląd, że kredytobiorca, mimo dochodzenia od banku roszczenia o zwrot nienależnego świadczenia, ma również interes prawny w ustaleniu braku związania umową kredytu, jeżeli umowa nie została jeszcze w całości wykonana, jest powszechnie przyjmowany w orzecznictwie Sądu Najwyższego (zob. np. wyroki z 17 marca 2022 r., II CSKP 474/22, OSNC-ZD 2022, nr 4, poz. 44; z 1 czerwca 2022 r., II CSKP 364/22, OSNC-ZD 2022, nr 4, poz. 51; z 22 lutego 2023 r., II CSKP 1057/22, oraz z 18 października 2023 r., II CSKP 122/23).

Z powyższych przyczyn skarga kasacyjna podlegała oddaleniu na podstawie art. 398¹⁴ k.p.c.

O kosztach postępowania kasacyjnego orzeczono na podstawie art. 98 i 99 k.p.c., z uwzględnieniem § 2 pkt 6 w zw. z § 10 ust. 4 pkt 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych.

[SOP]

UZASADNIENIE ZDANIA ODRĘBNEGO

Wyrokiem z 22 listopada 2023 r. Sąd Najwyższy oddalił skargę kasacyjną pozwanego banku uznając za nieważną, w ślad za wyrokiem Sądu drugiej instancji, zawartą przez strony umowę kredytu złotowego, waloryzowanego (indeksowanego) kursem franka szwajcarskiego (CHF) ze względu na nieuczciwy charakter zawartych w umowie przeliczników walutowych.

Sąd Najwyższy uznał za zasadne następujące, powołane przez Sąd odwoławczy, oceny prawne prowadzące do uznania umowy kredytu za nieważną:

1) postanowienia umowy lub regulaminu określające zasady przeliczenia kredytu wypłaconego w złotych na CHF i spłat w złotych na CHF, pozwalające bankowi kształtować kurs waluty obcej, mają charakter niedozwolonych postanowień umownych

w rozumieniu art. 385¹ § 1 k.c.;

2) rezultatem abuzywności klauzul przeliczeniowych w umowie indeksowanej do waluty obcej jest nieważność całego zobowiązania umownego.

Zdanie odrębne zostało złożone ze względu na brak podstawy prawnej do uznania umowy stron za nieważną. Art. 385¹ k.c. stanowi implementację

Dyrektywy Rady 93/13/EWG z dnia 5 kwietnia 1993 r. w sprawie nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich (dalej: Dyrektywa 93/13/EWG). Art. 6 ust. 1 Dyrektywy 93/13/EWG zobowiązuje Państwa Członkowskie do takiego ukształtowania ustawodawstwa, aby co do zasady umowy, po uznaniu za niewiążące postanowień nieuczciwych, w pozostałej części nadal obowiązywały, lecz pod warunkiem, że jest to możliwe po wyłączeniu z niej nieuczciwych warunków.

Polski ustawodawca implementując Dyrektywę 93/13/EWG pominął możliwość uznania umowy za nieobowiązującą w całości. Art. 385¹ § 2 k.c. jako jedyny skutek uznania postanowienia umowy za niedozwolony ustanawia dalsze obowiązywanie umowy, bez abuzywnego postanowienia. Nie oznacza to bynajmniej wadliwej implementacji Dyrektywy. Jej art. 6 ust. 1 wymaga dalszego obowiązywania umowy,

a uznanie jej za niewiążącą w całości powinno nastąpić tylko, jeśli bez nieuczciwego warunku obowiązywanie umowy byłoby niemożliwe w świetle prawa krajowego (wyrok TSUE z 3 października 2019 r., C-260/18, teza 39 i 40). Dyrektywa nie daje żadnych podstaw do formułowania kryteriów możliwości lub niemożliwości dalszego obowiązywania umowy „*po wyłączeniu z niej nieuczciwych warunków*”. Dlatego w powołanym wyżej wyroku z 3 października 2019 r. TSUE zasadnie zauważył, że tylko prawo krajowe może wykluczyć obowiązywanie umowy pozbawionej nieuczciwych warunków. Zatem ważność umowy, po pominięciu warunków abuzywnych, należy oceniać w świetle prawa polskiego. Dlatego ustawodawca uznał za zbędne regulowanie w art. 385¹ k.c. nieważności umowy w całości. Prawo polskie, tak jak nakazuje Dyrektywa 93/13/EWG, przyznaje prymat obowiązywaniu umowy po stwierdzeniu nieważności niektórych jej postanowień, a uznanie umowy za nieważną w całości jest wyjątkiem zachodzącym, gdy polskie prawo wyklucza obowiązywanie umowy bez nieuczciwego postanowienia. Art. 385¹ k.c. może być podstawą uznania za niewiążące tylko określonych postanowień umowy. Po eliminacji z umowy niedozwolonych postanowień należy sprawdzić, czy umowa w tym nowym kształcie jest dozwolona przez polskie prawo.

Według składającego zdanie odrębne prawo polskie nie zawiera przepisu pozwalającego na uznanie za zakazaną umowy stron w kształcie bez przeliczników walutowych. Po pierwsze, skutkiem eliminacji przeliczników walutowych określonych

w umowie jest dokonywanie koniecznych przeliczeń zgodnie z zasadami współżycia społecznego (art. 56 k.c.) lub przez stosowanie mechanizmu przeliczenia przewidzianego w innych przepisach, tj. *per analogiam* (np. art. 24 ust. 3 ustawy o Narodowym Banku Polskim). Po drugie, nawet brak możliwości dokonywania przeliczeń w przypadku kredytu indeksowanego powoduje jedynie brak możliwości waloryzacji, a oczywiście brak waloryzacji nie może być podstawą nieważności umowy. Prawo polskie nie zakazuje zawierania umów kredytu z oprocentowaniem opartym o LIBOR mimo braku indeksacji do waluty obcej.

Wyrok z 22 listopada 2023 r. ze zdaniem odrębnym został wydany przed uchwałą SN w składzie całej Izby Cywilnej z 25 kwietnia 2024 r., III CZP 25/22, która w pkt 1 i 2 podniosła do rangi zasady prawnej tezę, że nieuczciwość przeliczników walutowych prowadzi do uznania za nieważną umowę kredytu indeksowanego.

Zdanie odrębne dotyczyło także orzeczenia o kosztach postępowania kasacyjnego. Wyrok zaskarżony skargą kasacyjną został wydany na skutek rozpoznania apelacji od wyroku częściowego. Sąd drugiej instancji prawidłowo nie orzekł o kosztach postępowania apelacyjnego, ponieważ jego wyrok nie kończył sprawy w rozumieniu art. 108 § 1 k.p.c. Także Sąd Najwyższy nie powinien orzekać o kosztach wynikłych z rozpoznania skargi kasacyjnej od wyroku sądu odwoławczego, którego przedmiotem była apelacja od wyroku częściowego (art. 108 § 1 w zw. z art. 398²¹ k.p.c.).

Właściwe stosowanie art. 100 k.p.c. wymaga całościowego, jednego orzeczenia o kosztach, gdyż dopiero znając rozstrzygnięcie o wszystkich żądaniach można prawidłowo, stosunkowo rozdzielić koszty, z uwzględnieniem wyniku i celowości poszczególnych środków procesowych podjętych przez strony (art. 98 § 1 k.p.c.), słuszności (art. 102 k.p.c.) oraz właściwego wykonywania obowiązków procesowych i korzystania z uprawnień (art. 4¹ i 103 k.p.c.). W przypadku rozpoznania skargi kasacyjnej od orzeczenia niekończącego sprawy Sąd Najwyższy nie może orzekać o kosztach postępowania kasacyjnego, tak jak sąd odwoławczy nie orzeka o kosztach rozpoznając apelację od orzeczenia częściowego lub nawet

kończącego postępowanie, jeśli uchyla
je do ponownego rozpoznania w jakiegokolwiek części

[ŁW]

[a.ł].